

WELTLER ILDIKÓ

500 reformáció

A jubileumi év
megnyitóünnepsége
a Művészetek
Palotájában

1517. október 31-én aligha sejthette bárki is, hogy amikor egy német, Ágoston-rendi szerzetes és egyetemi tanár, egy bizonyos Luther Márton kitűzi kilencvenöt tételét a wittenbergi vártemplom kapujára, annak évszázadokra kiterjedő hatása lesz. Pedig így történt: Luther fellépése nemcsak a hit világát újíttotta meg, hanem az élet számos egyéb területén is reformok sorozatát indította el. A reformáció messze túlnyúlt a teológia határain, s a politika, a gazdaság, a zene, a jog, az anyanyelv, sőt, a modern természettudomány területén is éreztette hatását.

A 2017-es, ötszázadik évforduló jó alkalmat nyújtott arra, hogy hazánkban is átgondoljuk, mit jelent manapság a reformáció öröksége. A jubileum legfőbb üzenetének az bizonyult, hogy a protestantizmus nemcsak ötszáz éve, hanem 2017-ben is képes megújulást hozni, és szellemiségét megőrizhetjük a jövőben is. Fél évezredes évforduló ünneplése nem mindennapi esemény, ezért az emlékév szervezése már jó előre elkezdődött. A reformáció jubileumának méltó megünneplése a Reformáció Emlékbizottság küldetése lett, amelynek létrehozásáról 2013. október 29-én született

döntés. Tagjai között politikai és egyházi vezetők egyaránt szerepeltek. Részt vett a bizottságban többek között Orbán Viktor miniszterelnök, Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, Kövér László, az Országgyűlés elnöke, Hafenscher Károly miniszteri biztos, egyházi részről pedig egyebek mellett Bogárdi Szabó István és Csomós József református, Gáncs Péter és Fabiny Tamás evangélikus püspökök, valamint Bábel Balázs katolikus érsek. A bizottság ülésén állandó meghívottak is közreműködtek, köztük Németország, Svájc és Hollandia magyarországi nagykövete.

REFORMÁCIÓ EMLÉKBIZOTTSÁG

ÁLLANDÓ TAGJAI

- Dr. Orbán Viktor**, miniszterelnök – a bizottság elnöke
Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere – a bizottság ügyvezető elnöke
Dr. Kövér László, az Országgyűlés elnöke
Dr. Lázár János, a Miniszterelnökséget vezető miniszter
Dr. Hafenschner Károly, a Reformáció Emlékbizottság munkájának segítéséért felelős miniszteri biztos
Soltész Miklós, egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár
Dr. Bogárdi Szabó István, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkesi elnöke, püspök
Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke
Dr. Bábel Balázs, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia tagja, kalocsa-kecskeméti érsek
Pröhle Gergely, a Magyarországi Evangélikus Egyház országos felügyelője
Köntös László, a Pápai Református Gyűjtemények igazgatója
Dr. Dienes Dénes, a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek igazgatója
Csomós József, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke
Dr. Fabiny Tamás, az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke
Dr. Kovács Eleonóra, a Magyarországi Evangélikus Egyház Gyűjteményi Tanácsának elnöke
Papp János, a Magyarországi Baptista Egyház elnöke
Kató Béla, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke
Dr. Fischl Vilmos, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtítkára
Vass Zoltán, torontói református lelkes

A BIZOTTSÁG ÜLÉSEINEK ÁLLANDÓ MEGHÍVOTTJAI

- Peter Burkhard**, a Svájci Államszövetség magyarországi nagykövete
Dr. Heinz-Peter Behr, a Németországi Szövetségi Köztársaság magyarországi nagykövete
Gajus Scheltema, a Holland Királyság magyarországi nagykövete
Dr. Fekete Károly, a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottságának főtítkára
Dr. Hoppál Péter, kultúráért felelős államtitkár

A Zenei
Hitvallásaink-
sorozat
előadása

A Magyar Nemzeti Levéltár országszerte forrásfeltárási programot hirdetett

Árva Bethlen Kata
Vízolyban
(Kökényessy Ági)

A Protestáns
Iskolatörténeti
Mozaik
vándorkiállítása

Jelenetek
a Magyar Elektra
soproni előadásából

SZÍNPADON A MAGYAR ELEKTRA

Bornemisza Péter *Magyar Elektra* című drámáját a jubileumi év tiszteletére színházainkban, sőt, középiskolások színjátszó köreiből is több helyütt műsorra tűzték. Az óbudai Térszínházban tavasszal *Bucz Hunor* rendezésében állították színpadra, a Soproni Petőfi Színházban pedig, az Evangélium Színházzal együttműködve, *Katona Imre* rendezésében mutatták be a lelkész-író, Balassi Bálint nevelője drámáját.

Bornemisza Péter prédikátor, költő, író, könyvnyomtató a 16. században élt, amikor a három részre szakadt országban valójában megszűnt a magyar államiság, ám ugyanekkor megszületett a magyar Biblia-fordítás és megszületett a magyar, irodalmi nyelv is.

Bornemisza 1558-ban a Bécsi Egyetem hallgatója volt, amikor professzorának biztatására görögül lefordította Szophoklész művét, pontosabban átköltötte azt, magyarította, megtoldva egy szereplővel és egy felvonással. A *Magyar Elektra* 1558-ban jelent meg Bécsben. Nyilván az Elektrában kifejtett zarnokölési elmélete is közrejátszott abban, hogy ebben az évben csaknem halálra ítélték, végül is börtönbüntetést kapott, de végül megszökött.

Ezután a lelkész-író *Huszár Gál* szolgálatába állt, majd miután 1560-ban megnősült, Huszár Gállal együtt Kassára költözött. Az 1562. esztendőre szóló naptárt adott ki. Rövid, udvari szolgálat után azután úgy döntött, hogy evangélikus lelkész lesz. 1569-ig Balassi János családi lelkészeként szolgált Zólyomban. Ekkor menekülni kényszerült, mert Balassi Jánost koholt vádakkal letartóztatták. Kiadta prédikációit és 1578-ban az *Ördögi kísértetek* című művét, amelyben az uralkodó személyét és az uralkodó osztály jó néhány tagját név szerint bírálja. 1579-ben családostul kiűzetett semptei otthonából, Bécsben letartóztatták és bebörtönözték. De innen is, életében immár harmadszor, megszökött. Előbb Beckó várában rejtőzött, majd a Balassi család segítségével Detrekő várában élt haláláig, 1584-ig.

Bornemisza így ajánlotta kortársai figyelmébe munkáját: „*Ez játékokat kigyelmekek oly mulatságnak vélje, kibe emberi életnek módja jó erkölcsre igazittatik.*”

Schöpfung Aladár a múlt század elején pedig ezt írta a szerzőről: „Bornemisza nyelve ma is elevenen hat füle és agyra, régiségében nincsen semmi avas íz, csak olyan az, mint az a zamat, melyet a finom régi bornak a kor ad.”

(ghy)

Az Ige-Idők megnyitója
a Magyar Nemzeti Múzeumban

Hafenscher Károly miniszteri biztos és
Balog Zoltán miniszter Wittenbergbe érkezése

A jubileumi év ünnepélyes megnyitóját vízkereszt napján a *Művészetek Palotájában* rendezték meg, sokszínű műsor kíséretében, neves előadók fellépésével. Ünnepi beszédében Kövér László, az Országgyűlés elnöke megemlítette, hogy a reformáció nemcsak egyházi és teológiai forradalom volt, hanem az emberi gondolkodás szabadságát is hangoztatta, s azt hirdette, hogy Isten szemében minden ember egyenlő. Luther megértette, hogy a Szentírás ismerete nem a beavatottak kiváltsága, mindenkinek joga van elolvasni. Az emberi gondolkodás szabadságát, az egyén méltóságát és felelősségét vallotta. A protestáns gazdaságetika alapozta meg a Nyugat gazdasági felemelkedését, a reformáció alakította ki a modern európai demokrácia értékrendszerét és elveit. Ha tehát napjainkban, az erkölcsi válságban levő és kihívásokkal teli Európában visszatekintünk a reformáció erkölcsi forradalmára, a megújulás általi megmaradás nyújthat reményt mindannyiunknak.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere

szerint a reformáció lényege nem az, amit az ember tesz, hanem az, amit Isten tesz az emberrel. A szeretet üzenete nem volt új ötszáz évvel ezelőtt, csak éppen elfelejtődött, hogy mekkora ereje van – míg Luther, Kálvin és a többi reformátor újra fel nem fedezte.

A reformáció emlékévében *több száz programot* szerveztek szerte a Kárpát-medencében. Természetesen még említés szintjén sem lehet felsorolni valamennyit, essen most szó néhány kiemelt eseményről.

A *Magyar Nemzeti Múzeum Ige-Idők című kiállítás*a 2017. április 27-e és november 5-e között a reformáció történetével és hatásával ismertette meg a látogatókat, olyan egyedülálló, páratlan kincsek révén, mint az erdélyi fejedelmek portréi, Huszár Gál énekeskönyve, az Esterházy-gyűjtemény néhány darabja, XVII. századi, politikai rölapok vagy a XVIII. századi, torvaji orgona.

A *Protestáns Iskolatörténeti Mozaik* vándorkiállításaként járta be a Kárpát-medence számtalan helyszínét. A tárlat a protestáns felekezeti iskolák múltját, neves diákjainak és pedagógusainak életútját mutatta be.

Zenei Hivallásaink volt a címe annak az előadás-sorozatnak, amely 2016-ban és 2017-ben több koncertkörúton járta be a Kárpát-medencét. Az előadott zeneművek közül a legkiemelkedőbb, Bach h-moll miséje országsszerte számtalan protestáns helyszínen felcsendült, koncerteket szerveztek a magyar reformáció zsolnáiraiból nagyzenekari, valamint kóruskísérettel, s fiatal, tehetséges zenészek is lehetőséget kaptak jó néhány fellépés erejéig.

Prózai téren kiemelkedőnek bizonyult Kocsis István drámaíró *Árva Bethlen Kata* című művének színpadra állítása. Az országos előadás-sorozat 2016 júniusában indult *Vízolyban*. A XVIII. századi, erdélyi, protestáns történelem kiemelkedő női alakjának életét bemutató monodrámát Kökényessy Ági főszereplésével, Pozsgai Zsolt rendezésében – a budapesti sikerek mellett – országsszerte különleges helyszíneken, szimbolikus jelentőségű községek protestáns templomfalai között mutatták be.

A szokatlan című *Messias.ma* műfaját tekintve is rendhagyó műnek mondható: rockoratórikus passiójáték Georg Friedrich Händel halhatatlan remekművéből, a Messias című oratóriumból. A modern, magyar nyelvű, elektronikus hangszereket is felvonultató, látványos előadást 2017. április 25-én mutatták be a *Művészetek Palotájában*, majd több vidéki helyszínt is megjárt. A koncertszerű, ám szcenizált passiójáték bibliai szövege új magyar fordításban készült el – ez azért is nagy jelentőségű, mert az alkotók vallják, hogy a szöveg értése megsokszorozza a zenei élmény hatását. Az előadóművészek egymástól távoli műfajokból érkeztek az új kortársművészeti produkcióra, a Liszt Ferenc Kamarazenekar és Kamarakórus mellett neves rock- és musicalénekesek is felléptek (többek között a Rock Színház, a Madách Színház és a Budapesti Operettszínház művészei) a produkció karmestere és művészeti vezetője, Várkonyi Mátyás irányításával.

A koncertek és előadások mellett más művészeti ágak is megemlékeztek a reformációról. 2017. április 26-án avatták fel az *500. évfordulóra kiírt*

Egyházi és kormányzati vezetők együtt hallgatják az igehirdetést a Papp László Budapest Sportarénában

A Zenei Hivallásaink-sorozat programja

Kiállítás a Sportaréna előcsarnokában

MENŐ REFORMÁCIÓ

2017 októberében indult útjára a Reformáció Emlékbizottság mozgókiállítása, a *Menő reformáció*, amely egy erre a célra átalakított, alacsony padlós, mintegy tizenhét méter hosszú, csuklós buszban kapott helyet, s járja azóta is az országot.

Kiállítás a buszbelsőben

pályázat nyertes, köztéri alkotását, Szabó Levente és Polgárdi Ákos művét a Kálvin tér Baross utcai részén. A kilencvenöt betonelemből készült, egyedi alkotáson a reformációt meghatározó gondolkodóktól származó idézeteket olvashatnak a járóelők, zömében magyar, de angol és német nyelven is.

A művészetekhez a kutatás is társult a megemlékezésben: a *Magyar Nemzeti Levéltár* országsszerte forrásfeltárási programot hirdetett, konferenciákat és levéltár-pedagógiai rendezvényeket, valamint versenyeket szervezett. A levéltári anyagok feltárása tovább tart (a Mohács utáni fél évszázad hagyatéka, a reformáció terjedése a szabad királyi városokban), eredménye pedig vélhetőleg a reformáció hazai történetéről szóló eddigi legnagyobb adatbázis lesz, amely megalapozza a jövőbeli kutatásokat is. A közös konferenciákra a Magyar Tudományos Akadémia tagjai, a felsőoktatási intézmények oktatói, valamint a protestáns egyházak kutatói vettek részt. A reformáció az oktatásban is helyet kapott: általános iskolás és középiskolás fiatalok indulhattak a *Magyar Nemzeti Levéltár vetélkedőjén* reformációs témájú levéltári órával, egy wittenbergi utazásért versengve.

Az emlékvégnagyszabásúbb eseményét a reformáció emléknapiján, október 31-én tartották a *Papp László Sportarénában* mintegy tizenkétezer ember részvételével. Az ünnepi megemlékezésen kívül ökumenikus istentiszteleten, kulturális programokon és közös éneklésen vehettek részt az érdeklődők. A meglepeteket *Balog Zoltán*, az emberi erőforrások minisztere, a program házigazdája köszöntötte. Beszédében kifejezte azt a véleményét, hogy az igaz hit nem magánügy, sosem marad az egyes ember lelkének belsejében, hanem kiárad, s formálja, gazdagítja maga körül a világot. Nem szabad engedni, hogy a hitet kiszorítsák a családok életéből, az iskolákból, a média világából, az országok és a települések vezetéséből, a házasság intézményéből, a közterekről, a közösségi szimbólumok közül, tágabb szinten Európából.

A rendezvényen ünnepi beszédet mondó *Orbán Viktor* miniszterelnök arra a lelki és szellemi megújulásra hívta fel a figyelmet, amelyre a magyarságnak és a keresztény Európának szüksége van. Fontos, hogy a lelket ne játsszuk ki a testtel szemben, az anyagi gyarapodást pedig a szellemi gyarapodással szemben.

A személyesen felszólalókon kívül két, európai, protestáns egyházi vezető videóüzenetét is meghallgathatták a jelenlevők: Heinrich Bedford-Strohm, a Németországi Protestáns Egyház elnöke és Gottfried Locher, a Svájci Református Egyház Szövetségének elnöke küldte el így módon üdvözlését a magyar protestánsoknak.

A zárórendezvény fontos eleme volt a gálaműsor, amely elsősorban az emlékvégnben lezajlott programokra épült. Érdeklőségként a résztvevők élő közvetítés révén bekapcsolódhattak az ezen az estén Németországban sok helyütt egyszerre bemutatott *Luther című musical* előadásába. ♣